Aan de orde is de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Tijdelijke regels voor een pilot ter bevordering van de participatie van personen met een arbeidsbeperking met behulp van loondispensatie (Tijdelijke wet pilot loondispensatie) (32165).**

De **voorzitter**: Wij zijn iets uit de tijd gelopen, omdat wij de behandeling van het vorige wetsvoorstel hebben afgerond. Ik stel voor, van de behandeling van dit wetsvoorstel vanavond de eerste termijn van de kant van de Kamer af te ronden, en te proberen het wetsvoorstel later in de week opnieuw te agenderen, om de behandeling af te maken. Ik stel vast dat de Kamer daarmee akkoord gaat.

De algemene beraadslaging wordt geopend.

□

De heer **Lempens** (SP): Voorzitter. Afgelopen zaterdag sprak ik met 25 WSW'ers over de inspraak in de sociale werkvoorziening. Zij maken deel uit van WSW-raden die gemeenten lokaal adviseren, ingesteld door de voorganger van de staatssecretaris in 2008. Er was er maar één geïnformeerd over het gemeentelijk voornemen om aan pilots mee te doen. Ook landelijk is men niet bij deze wijziging betrokken. De ondersteuning van de VCP is zelfs beëindigd. Ik vind het zonde dat de staatssecretaris deze mensen niet bij het beleid betrekt. Zij mist daardoor echt wat. Ook de begeleidingscommissie is nog niet ingesteld of bij dit hele verhaal betrokken, zie de brief van ABVAKABO en de Landelijke Cliëntenraad. Dat is genoeg reden voor partijen die cliënteninspraak belangrijk vinden, om dit hele verhaal te parkeren totdat het met hen is besproken.

De SP-fractie vindt het een goede zaak dat er de komende twee jaar wordt geëxperimenteerd met manieren om meer mensen met een beperking aan de slag te helpen bij een gewone werkgever. Bij de eerste drie experimenten behoeft de wet niet te worden gewijzigd. De wet is ook niet het probleem; hij moet beter worden uitgevoerd. De SP heeft dat altijd al bepleit, vooral in gemeenten met vaak goede resultaten. Er kan volgens de SP niet genoeg aandacht zijn voor de WSW.

Mij is niet duidelijk welke gemeenten mee gaan doen en daarover krijg ik graag duidelijkheid. Ik krijg de indruk dat alleen de gemeenten die al redelijk creatief en vaak goed bezig zijn, zich hebben aangemeld. Ik heb het over gemeenten die wel werk maken van de wachtlijsten, die werkgevers aanspreken, die sociale prestaties eisen en over bedrijven die innovatieve producten en diensten ontwikkelen. De gemeenten die achterblijven, zitten wij nu dus niet achter de vodden. Dat is wat er juist wel moet gebeuren volgens de SP, zodat de situatie overal beter wordt voor de mensen, met minder willekeur.

De hele WSW is wat ons betreft één groot experiment; ik heb dat al eens eerder gezegd. Het is nodig, omdat wij te weinig werkgevers hebben die mensen met een beperking in dienst nemen. Daar wordt niets aan gedaan en daar zit ook onze eerste teleurstelling; bij pilot nummer één, de werkgeversbenadering. Er wordt aangehaakt bij reeds lopende projecten, maar er wordt niet, zoals beloofd, bezien hoe je werkgevers kunt helpen en hoe quota uitwerken. Er zijn wel gemeenten die dit nu al volop doen, ongeacht deze pilots. Het was ons ook beloofd dat zou worden gekeken naar experimenten met quota. Waarom komt de staatssecretaris deze belofte niet na? Wij vinden dit oprecht jammer.

De Wet sociale werkvoorziening heeft enkele duidelijke afbakeningen. De WSW geldt voor WSW'ers, de regeling is vrijwillig, het werk moet zo gewoon mogelijk zijn, het werk moet worden aangepast aan de beperking en opleidingen zijn verplicht. Verder moeten de mensen onder een cao worden gehouden. Heel beschaafd is dat dus. Wij spreken over mensen die werken naar vermogen en die gemotiveerd zijn en zich hebben aangemeld voor de sociale werkplaats. In het gewone bedrijf en vaak op school is het hun niet gelukt. Zij hebben hulp nodig bij het vinden van een baan en, nog belangrijker, bij het houden van een baan. De meesten zullen bij het SW-bedrijf in dienst blijven, simpelweg omdat er voor hen geen andere keus is en zij toch willen werken. Een kleine groep zal het redden om gedurende langere tijd bij een werkgever terecht te kunnen.

Dan kom ik nu op de pilot waarover wij vanavond spreken via deze tijdelijke wet. Ik kom straks te spreken over het minimumloon. Dat is ons belangrijkste kritiekpunt. Wij vinden namelijk dat de wet op een aantal punten ernstig rammelt. Een van die punten is het systeem van loonwaardebepaling. Dat is onduidelijk en bureaucratisch. Willekeur wordt toegepast bij mensen die onze hoogste bescherming nodig hebben. Punt twee is dat onduidelijk is wat de criteria zijn voor de evaluatie en punt drie is dat een onafhankelijke toegangstoets zoals bij UWV ontbreekt, terwijl die juist enkele jaren geleden is ingevoerd. Graag hoor ik een reactie op die drie punten.

Wie op de wachtlijst WSW sinds maart 2009 staat en voor wie een werkgever beschikbaar is, moet gaan werken met behoud van uitkering, met daarbij een fooi. Die mensen vallen dus niet onder een cao, waar de mensen van voor maart 2009 wel voor in aanmerking komen. Ook mensen die zich helemaal niet voor de WSW hebben aangemeld en die in de bijstand zitten, worden gedwongen om hetzelfde te doen. De vraag is of de laatste groep wordt vrijgesteld van de plichten uit de WW. Blijft de vermogenstoets wel of niet gelden? Moeten ze beschikbaar blijven voor de "reguliere arbeidsmarkt", zoals dat heet? Moeten ze meewerken aan heronderzoeken? Moeten ze een inkomstenformulier blijven inleveren? Ons lijkt dat niet wenselijk. Anders is het namelijk geen werk, maar werken met behoud van uitkering en daar zijn wij niet voor, zoals u weet. Vanuit de emancipatiegedachte is het mooi als mensen uit hun uitkering komen en onafhankelijk zijn. Graag klaarheid daarover.

De onvrijwilligheid, het verplichte karakter, hebben we al eerder proberen te slopen uit de experimenten van de staatssecretaris, en wel met reden. WSW'ers zijn over het algemeen zeer gemotiveerd. Dat komt mede door de vrijwilligheid van die regeling. Je kunt je vrijwillig aanmelden, dus je wordt niet gedwongen. Als je er eenmaal in zit, is het een ander verhaal, dat is logisch. Werk moet lonen, zegt de staatssecretaris. Akkoord, maar het sociale minimum is volgens haar niet het minimumloon, maar de bijstandsnorm met een toelage. Voor werkende mensen! Dat moet dus loon zijn. Mensen met een beperking moeten daar maar genoegen mee nemen, zelfs als ze naar vermogen werken. Volgens de SP is dat het creëren van een nieuwe groep werkende armen.

Arme werkende gehandicapten. Dat is toch niet beschaafd? Zeker als je weet dat nu al heel veel WSW'ers in de schuldhulp zitten of met loonbeslag te maken hebben. Wanneer komt de staatssecretaris met cijfers hierover? Of liever: wat doet zij hieraan? Dit zal niet helpen.

Voorzitter. Wat is er eerlijk aan om voor mensen die met een beperking moeten leven en die vaak – niet altijd – lagere productie leveren, een loonwaarde te laten bepalen en ze op basis daarvan ook te belonen? Als die waarde te laag zou zijn, krijg je geen wettelijk minimumloon. Het is een experiment, maar hoe lang mag dit doorgaan? Waar zijn de partijen die zo hechten aan pensioenopbouw, bijvoorbeeld bij de Wajong? Waarom gaan zij hiermee akkoord?

De Landelijke Cliëntenraad LCR rept over tweederangswerknemers die worden gecreëerd of, zoals Manon uit Heerenveen mij gisteren mailde: ″Als mensen werken, hoort daar loon bij, dus ook voor mensen met een beperking. Niemand heeft gevraagd om een handicap of een ziektebeeld te hebben. Het is deze mensen overkomen en daar mogen ze niet op afgestraft worden.″ Dat hoor ik heel vaak. Mensen vinden het onbegrijpelijk en ook onrechtvaardig dat banken worden gesteund met miljarden en dat de bonussen voor de top doorgaan, terwijl mensen met een beperking niet eens het minimumloon mogen krijgen. Daar wil ik graag een reactie op.

Ik wil nog een citaat aanhalen, namelijk wat de ABVAKABO schetst in een reactie op dit voorstel. Het is een scenario en ik wil daar graag de mening over horen van de staatssecretaris. ″Gezien de slechte economische situatie en het afnemende aantal banen achten wij de kans groot dat voor een aantal mensen uit de pilot het volgende scenario waarheid wordt. Men stroomt in in de nieuwe systematiek, kan vervolgens geen baan vinden bij een reguliere werkgever of valt eruit – in crisistijden niet denkbeeldig – en komt uiteindelijk voor werk toch weer in het SW-bedrijf terecht, dit echter tegen beduidend slechtere arbeidsvoorwaarden dan gelden voor werknemers in de SW van nu. De vraag naar het uiteindelijke doel van deze pilot ligt dan voor de hand.″ Het creëren van een nieuwe groep, namelijk van mensen van na 2009. Een volgende stap in de afbraak van de sociale werkvoorziening. Die kant wil de SP helemaal niet op. De sociale werkvoorziening moet beter worden en niet slechter.

□

De heer **Blok** (VVD): Voorzitter. Wat de VVD betreft, is het hoog tijd voor een grondige verbouwing van het stelsel van sociale zekerheid. Verschillende rapporten wijzen erop dat wij op vrij arbitraire manier onderscheid maken tussen mensen die vallen onder de Wet werk en bijstand, mensen die vallen onder de Wet sociale werkvoorziening en mensen die vallen onder de Wajong. Het rapport van de commissie-De Vries wijst daar ook op, een rapport dat de PvdA-fractie twee jaar geleden heeft uitgebracht, wijst daarop en het voorstel voor een participatiewet dat ik namens de VVD-fractie heb gedaan, wijst daarop.

Wij zouden het dan ook mooier gevonden hebben als het kabinet voor de verandering echte keuzes gemaakt zou hebben en een eind gemaakt had aan de arbitraire keuzes, alsook aan het feit dat een aantal regelingen, met name de Wajong en de WSW, uiteindelijk een fuik blijkt te zijn, dus waar mensen wel in komen, maar niet meer uit komen. De WSW heeft al lang dat karakter; die wet was ooit bedoeld om mensen naar de arbeidsmarkt te begeleiden. Zoals de commissie-De Vries echter treffend constateert, is er in feite geen uitstroom vanwege de combinatie van de hoogte van de cao en de aantrekkelijke arbeidsomstandigheden in vergelijking met de arbeidsmarkt.

De Wajong is natuurlijk het nieuwe sociale drama: iedere werkdag worden 60 jongeren levenslang afgekeurd, dag in dag uit. Het aantal ″Wajongeren″ zal ook met de voorstellen van deze staatssecretaris en de minister van SZW toenemen tot 400.000 tot 500.000. Dit was voor mijn fractie dan ook een belangrijke reden om met een initiatiefvoorstel voor een participatiewet te komen.

De voorstellen die de staatssecretaris nu namens het kabinet doet, gaan wat ons betreft niet ver genoeg. Ik tel echter wel de zegeningen. In ieder geval wordt erkend dat er iets moet gebeuren, in ieder geval is het uitgangspunt dat werken/deelnemen altijd beter is dan thuis zitten en in ieder geval wordt erkend dat er altijd een groep mensen zal zijn die niet in staat is om het minimumloon te verdienen. Door krampachtig vast te houden aan ″altijd het minimumloon betalen″ parkeer je die groep mensen per definitie langs de kant van de samenleving. Het kabinet doorbreekt, weliswaar met experimenten, dat taboe met de opmerking dat het minimumloon niet heilig is, als wij door tussen het minimumloon en een uitkering te gaan zitten, mensen echt kunnen laten meedoen. Daardoor krijgen die mensen meer kans om door te stromen naar echt werk.

Ook van een oppositiepartij kan men nu en dan een positieve basishouding verwachten. Daarvan is nu sprake bij de VVD-fractie.

Ik heb nog wel twee vragen die ook van belang zijn voor het antwoord op de vraag of de VVD-fractie het voorstel uiteindelijk zal steunen. De eerste vraag is waarom het kabinet ook jongeren onder de 27 onder deze regeling wil laten vallen. Ik heb al vaker aangegeven dat de Nederlandse gewoonte om mensen uiteindelijk altijd een uitkering te geven – dit is ook binnen Europa uniek – echt iets stuk heeft gemaakt in de samenleving. Het doet er niet toe wat je zelf allemaal doet of nalaat en of je een opleiding afrondt of niet, uiteindelijk krijg je in Nederland altijd een uitkering. Om die reden zegt de VVD al sinds ons laatste verkiezingsprogramma: onder de 27 jaar geen uitkering, tenzij je ernstig arbeidsongeschikt bent. Daaraan gekoppeld is de neiging, die wij steeds sterker zien, om allerlei problemen, die weliswaar reëel zijn – ik wil de problemen van mensen niet ontkennen – maar waarbij het de vraag is of die zo ernstig zijn dat zij altijd om begeleiding en om medicalisering vragen, steeds meer te medicaliseren. Dat is ook de achtergrond van de toegenomen instroom in de Wajong. Door de keuze om mensen onder de 27 jaar ook onder deze wet te laten vallen, wordt dat versterkt. De steun van de VVD voor dit voorstel van het kabinet is dus mede afhankelijk van het antwoord van de staatssecretaris op deze vraag.

Mijn tweede vraag is: hoe wordt gewaarborgd dat in de experimenten ook werkgevers in de particuliere sector echt deelnemen? Als de uitkomst van het experiment zou zijn dat de banen allemaal in de publieke of semipublieke sector worden gevonden, zijn wij in feite nieuwe Melkertbanen aan het creëren. Als dat de uitkomst is,

dan is de verdeling tussen het deel uitkering en het deel loon er weliswaar in theorie, maar het hele bedrag is dan uiteindelijk publiek geld. Als dat de uitkomst is van het experiment, is het volgens de VVD-fractie mislukt. Ik hoor dus graag waarborgen van de staatssecretaris waaruit blijkt dat ook wordt geëxperimenteerd met banen in het echte bedrijfsleven.

□

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Voorzitter. Het is voor de fractie van GroenLinks van belang dat iedereen mee kan doen op de arbeidsmarkt. Al vaker hebben wij gezegd dat het bij arbeid niet alleen om topsport gaat, maar ook om breedtesport. Dat betekent dat er voor iedereen een plek op de arbeidsmarkt moet zijn. Zelfs maar een paar uur per week productief zijn, kan voor mensen al 100% of zelfs 200% inzet betekenen. Het is triest dat mensen nu vaak niet de kans krijgen.

Ik ga ook uit van het volgende principe: liever een halve baan die loont, dan een hele uitkering. Ik zie de staatssecretaris al hoopvol kijken. Zij denkt wellicht: het gaat de goede kant op met de houding van de fractie van GroenLinks ten opzichte van mijn voorstel. Ik moet haar echter teleurstellen. Ik vind dat wij geconfronteerd worden met een houtje-touwtjeregeling die erop neerkomt dat de mensen die tijdelijk of permanent geen topsport kunnen bedrijven, een beetje in de hoek worden gedrukt en op een houtje moeten bijten. WSW'ers en Wajong'ers worden als tweederangs werknemers neergezet. Dit gebeurt wellicht niet bewust, maar toch moet ik helaas concluderen dat dit in dit wetsvoorstel gebeurt. Het gaat hierbij om zeer gemotiveerde mensen. Zij willen dolgraag een plaats op de arbeidsmarkt, maar zij worden keer op keer afgewezen. Men wil ze niet omdat ze misschien niet aan alle wensen en eisen van de reguliere arbeidsmarkt kunnen voldoen. Deze mensen hebben geen enkel perspectief op deze arbeidsmarkt. Zij hebben bovendien geen perspectief op loon naar werken, of eigenlijk moet ik spreken over loon naar capaciteit. Als zij niet oppassen, komen zij terecht in een situatie waarin zij eeuwig op bijstand moeten rekenen. Het mag tegenwoordig geen bijstand meer heten; wij moeten spreken over "loon", waarbij ik dat woord tussen dikke aanhalingstekens plaats.

Ik dacht eerst nog dat het hierbij zou kunnen gaan om een regeling waarbij uitkeringen worden "teruggeploegd"; zo noemden wij dat vroeger. De uitkering wordt dan gebruikt als basisbedrag. Daarbovenop zouden mensen, afhankelijk van hun capaciteit, doorgroeimogelijkheden moeten krijgen. Uiteraard moeten wij gebruikmaken van de capaciteit van mensen. Zij moeten kunnen doorgroeien naar het minimumloonniveau. Ik zou daarbij nog een stap verder willen zetten en mensen de mogelijkheid willen bieden om uiteindelijk door te groeien naar een niveau van iets meer dan het minimumloon. Mensen die de topsport van het werken niet kunnen bedrijven, mogen immers niet, hoe groot hun inzet ook is, voor eeuwig aan de kant blijven staan wat betreft hun inkomen. Inzet mag worden teruggezien in het inkomen. Dat punt vind ik onvoldoende terug in het voorliggende wetsvoorstel.

Bij de behandeling van de begroting, voor het kerstreces, hebben wij gesproken over de onrendabelen, over volwaardige werknemers versus tweederangs werknemers. Ik wil werknemers niet in zulke hokjes indelen. Ik adviseer het kabinet heel indringend om ervoor op te passen, niet terecht te komen bij zo'n type indeling. Mijn fractie wil de groep mensen die de topsport niet kan bedrijven maar wel met grote inzet werkt, kansen en reële mogelijkheden bieden. Wij willen ervoor zorgen dat deze mensen worden gezien als volwaardige werknemers. Daarvoor zijn nu mogelijkheden. Het kan best zijn dat hiervoor een loonkostensubsidie of extra ondersteuning nodig is. Alles is beter dan een situatie waarin deze mensen aan de kant staan en voor een koopje toch nog aan de slag moeten worden geholpen. Ons zijn deze mensen te veel waard om voor een koopje op de eerste rang te willen zitten. Als je wilt dat deze mensen integreren op de arbeidsmarkt, zul je in hen moeten blijven investeren en hun een reëel inkomensperspectief moeten bieden. Bij deze pilot gebeurt dat naar mijn mening onvoldoende.

De gedachtegang achter het rapport van de commissie-De Vries spreekt ons op zich wel aan: het participeren, het deelnemen, het meedoen. Iedereen met een afstand tot de arbeidsmarkt moet dezelfde kansen en mogelijkheden krijgen. Je moet hen aan een reguliere baan, in de brede zin des woords, willen helpen. Meedoen en werken naar vermogen moet lonen. Wij gaan dit niet realiseren door het wettelijk minimumloon – de naam zegt het al – voor deze doelgroep los te laten. Blijkbaar gelden voor deze groep andere wetten, zou ik bijna willen zeggen. Klopt dat, vraag ik de staatssecretaris indringend. Ik kan mij namelijk niet voorstellen dat zij dit zo ziet, maar op dit moment is zij daar wel mee bezig, naar blijkt uit deze pilot. Het wettelijk minimumloon wordt losgelaten en betrokkenen worden gedegradeerd tot tweederangs werknemers. Helaas gaat dit gebeuren. Dat werkgevers niet staan te springen om deze werknemers met een vlekje aan te nemen, moeten wij helaas keer op keer constateren. De GroenLinks-fractie vindt dat geen goede zaak. Je moet niet degenen laten betalen die dit lot treft, maar je moet degenen aanpakken die weigeren om deze mensen – vaak zijn zij meer dan 100% gemotiveerd – op de arbeidsmarkt een kans te geven.

Helaas blijft de staatssecretaris bij haar standpunt dat werkgevers die onwillig zijn, star zijn en hun maatschappelijke verantwoordelijkheid niet nemen, verleid moeten worden. Hoever moet je gaan in het verleiden, vraag ik mij wel eens af. Pak de doelgroep van kwetsbare werknemers met een beperking aan door te stellen dat de vrijwilligheid er nu wel af is, zegt de staatssecretaris. Wat zijn dit voor stoere teksten? Alsof deze mensen vrijwillig aan de kant staan! Ik tref deze mensen niet. Het gaat om mensen die dolgraag aan de slag willen, maar afwijzing na afwijzing krijgen en keer op keer te horen krijgen: wij hebben u niet nodig in ons bedrijf. Dat is toch wel de omgekeerde wereld. Ik wil de staatssecretaris vragen om hier heel nauwkeurig op in te gaan in haar eerste termijn. Het zit mij bijzonder hoog.

Dan het experiment of de pilot. Uit mijn woorden zal men hebben begrepen dat de GroenLinks-fractie niet staat te juichen. Sterker nog, op deze manier gaan wij het voorstel niet steunen. De pilot rammelt bovendien qua vormgeving. Essentiële zaken rondom de uitvoering en de werking van de pilot zijn onduidelijk. Ik noem enige voorbeelden. Neem de evaluatiemomenten. Wanneer vindt evaluatie plaats? Welke indicatoren worden hiervoor gebruikt? Welke organisaties worden hierbij betrokken? Of denk aan de duur van de loondispensatie. Hoelang blijft betrokkene werkzaam met

loondispensatie? Welke van de vier methoden gaan gemeenten hanteren om de loonwaarde te bepalen? Wanneer is de pilot precies succesvol? Je moet hiervoor een aantal objectieve criteria kunnen vaststellen. Wij gaan dat namelijk niet met de natte vinger vaststellen. Wanneer is het succesvol en welke criteria zijn zwaarwegender: de arbeidsbeperking of de feitelijke afstand tot de arbeidsmarkt? Dit zijn essentiële vragen die je vooraf moet beantwoorden, wil je een en ander achteraf kunnen beoordelen. Waarom is er nog geen begeleidingscommissie ingesteld?

Dit is een greep uit de vele vragen en onduidelijkheden die niet alleen bij ons leven, maar ook in het veld. Op veel van deze vragen en onduidelijkheden antwoordt de staatssecretaris dat de praktijk van de pilot dit moet uitwijzen. Volgens mij zit je dan in een glazen bol te kijken. Ik wil dat een en ander vooraf wordt vastgesteld. Anders kun je achteraf altijd wel een dingetje vinden waarvan je zegt: dat is goed gegaan, halleluja, wij gaan ermee door. Dat is mij echt te makkelijk. Ik schat de staatssecretaris zo in, dat zij niet zo gemakzuchtig wil zijn om het op deze manier te doen. Ik wil daarom graag dat zij hierop in haar termijn ingaat.

Het lijkt alsof wij bezig zijn met een wat vreemdsoortig experiment. We willen voor een dubbeltje op de eerste rang zitten om deze groep aan het werk te helpen. Wie is het meeste de klos? Dat zijn de mensen die zo graag willen. Zij willen een leven waarin zij zelfstandig kunnen functioneren, hun eigen inkomen kunnen verdienen, naar capaciteit en met alle inzet die zij hebben. Zij willen een inkomen waarvan je een woning kunt betalen en waarvan je kunt leven. Dat kan natuurlijk niet als je altijd onder een bepaald niveau blijft zitten en geen enkel perspectief hebt. In welke setting ziet de staatssecretaris dit voor zich?

De GroenLinks-fractie heeft zich eerder uitgesproken over de Work First-projecten. Dat werd ons niet in alle linkse kringen in dank afgenomen. Ik kijk niemand specifiek aan. Ik zal ook een beetje naar de rechterflank van de Kamer kijken, hoewel daar niemand zit die echt links is. De voorzitter zegt nu dat hij links is. Een linkse rakker zit voor! Dat vind ik goed nieuws deze avond. Ik moet u zeggen dat het wel een nieuwtje is voor mij, voorzitter. Wat kan er toch veel gebeuren in een kerstreces.

Ten aanzien van Work First hebben wij altijd gezegd dat wij ons heel goed kunnen voorstellen dat mensen in het eerste halfjaar met behoud van uitkering een bepaald ritme krijgen op de arbeidsmarkt, zodat zij daarop weer een plek kunnen verwerven. Maar veel langer dan dat moet het ook niet duren. Daarna moet er toch ook een inkomensperspectief in zitten, waarin je het belangrijke uitgangspunt, dat werk moet lonen, kunt realiseren en waarmee je te zijner tijd boven het minimumloon kunt uitstijgen. Ik vraag mij af waarom niet voor zo'n constructie is gekozen. Dat heeft mij teleurgesteld.

Het is niet zo, voorzitter, dat alleen u en ik, als linkse rakkers, kritiek hebben. Ook de Raad van State, een instituut waarvoor wij respect hebben, heeft pittige kritiek gegeven op het wetsvoorstel en de pilot. Ik zou graag willen dat de staatssecretaris daar nog eens wat dieper op ingaat. Gezegd werd dat de pilot duidelijker moet zijn, dat de doelgroep te beperkt is en dat de evaluatiemomenten concreter moeten worden aangegeven. Ook de uitvoering is onduidelijk. De staatssecretaris zegt dat de arbeidsproductiviteit niet statisch is, ofwel: herindicatie is nodig. Maar dan is het wel meteen de vraag op welke momenten het gaat gebeuren. Hoe ziet de staatssecretaris dit in de tijd? Hoelang kan iemand in deze constructie blijven doorwerken? Ik hoop echt dat de staatssecretaris zegt dat deze periode heel beperkt en afgebakend is, waarna mensen een doorstart kunnen maken naar meer regulier inkomen en naar een reguliere positie, met beperkingen. Dit kan best regulier gebeuren. Ik denk dat de staatssecretaris mij wel begrijpt.

Ik heb uit de vakbeweging begrepen dat er vragen zijn over de pensioenopbouw. Er zou een advies van de Stichting van de Arbeid komen. Is dat er nou? Dat is mij niet helemaal duidelijk. Het lijkt erop dat de sociale werkvoorziening een soort B-variant krijgt. Elke keer kunnen we er weer onder gaan zitten. Ik vraag mij af waar dit eindigt. Ik zie dit als een negatieve spiraal voor deze mensen, zeker wat betreft hun inkomenspositie. De GroenLinks-fractie wil dat deze mensen veel meer kansen krijgen op de arbeidsmarkt. Maatregelen voor werkgevers vinden wij zeer bespreekbaar. Ik heb ook een aantal andere dingen genoemd in mijn bijdrage. Wij willen in ieder geval niet een semipermanente of zelfs permanente groep nieuwe werkende armen creëren. Het gaat hierbij om een groep mensen die het al best moeilijk hebben in de samenleving. We maken het hun eigenlijk nog moeilijker, onder het mom van perspectief geven. Ik vind dit niet helemaal eerlijk. Vaak zitten deze mensen ook al arm in de uitkering. Ze staan vaak aan de kant, terwijl zij dit niet willen. Als de intentie van de staatssecretaris is om deze mensen een perspectief te geven, dan is zij daar met dit wetsvoorstel niet in geslaagd. De GroenLinks-fractie zal het wetsvoorstel in deze vorm dan ook niet steunen.

□

Mevrouw **Spies** (CDA): Voorzitter. De CDA-fractie heeft met waardering en belangstelling kennisgenomen van het advies van de commissie-De Vries. Die heeft op verzoek van het kabinet een aantal zeer fundamentele voorstellen gedaan die kunnen leiden tot een andere inrichting van de sociale werkvoorziening dan de inrichting zoals wij die nu in Nederland kennen. Het advies biedt perspectief voor een veel grotere groep mensen dan de mensen die nu in de WSW actief zijn. De groep mensen die niet meer in staat zijn om een arbeidsprestatie te leveren die overeenkomt met de waarde van het minimumloon, groeit steeds verder. Toch willen wij de participatie op de arbeidsmarkt van mensen met een beperking bevorderen. Daarvoor is heel veel nodig.

Allereerst vragen wij van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt dat zij zich optimaal inzetten om hun talenten te gebruiken. Dat kan soms ook betekenen dat zij het veilige thuis, dat het SW-bedrijf voor velen is, achter zich moeten laten en een plaats op de arbeidsmarkt moeten vinden die met meer onzekerheden gepaard gaat. Gemeenten en SW-bedrijven zullen zich meer dan nu moeten richten op wat mensen nog wel kunnen en de omslag moeten maken naar arbeidsontwikkelingsbedrijven, om zo de talenten van mensen die in de sociale werkvoorziening werken, beter te benutten. Wij onderschrijven het doel dat zoveel mogelijk mensen met een arbeidsbeperking bij een reguliere werkgever aan de slag zouden moeten zijn. Daarbij is de bereidheid van werkgevers ook van essentieel belang. Die is nog

steeds onvoldoende. Overigens laat ook de overheid hier als werkgever nog steeds mogelijkheden onbenut. Tegelijkertijd heeft de CDA-fractie steeds benadrukt dat de beschutte werkplek binnen het SW-bedrijf voor veel mensen in de toekomst de enige mogelijkheid zal zijn om te kunnen participeren. Zij zal zich er dan ook voor blijven inzetten dat de beschutte werkplek kan blijven bestaan voor mensen die deze echt nodig hebben.

Juist omdat wij hier te maken hebben met heel ingrijpende voorstellen die een grote groep kwetsbare mensen kunnen raken, mogen wij niet over één nacht ijs gaan. Het is dan ook goed dat het kabinet in navolging van de commissie-De Vries eerst een aantal pilots laat uitvoeren voordat tot definitieve besluitvorming wordt overgegaan. Ik spreek hier dan ook graag mijn waardering uit voor Cedris, Divosa en de VNG, die "con amore" hun medewerking aan de uitvoering van de pilots hebben toegezegd. De enige vorm van een pilot waarvoor wetgeving noodzakelijk is, is de pilot met de loondispensatie waar wij het vanavond over hebben. Dat roept wel de vragen op hoe ver het staat met de voorbereiding van de andere pilots en of die inmiddels wellicht hier en daar al zijn gestart.

Deze pilot, dit wetsvoorstel, maakt het mogelijk het instrument van loondispensatie in te zetten. De CDA-fractie vindt het een waardevolle pilot, omdat naar haar overtuiging op basis van de praktijk kan worden gezien of met dit instrument meer prikkels worden gegeven dan de instrumenten die wij tot op heden hebben, en of dit instrument ertoe kan leiden dat meer mensen ertoe in staat zijn om een zogenaamde reguliere plaats op de arbeidsmarkt te verwerven. Natuurlijk hebben wij heel wat vragen gesteld naar aanleiding van de memorie van toelichting. Die zijn over het algemeen heel goed beantwoord. Dank daarvoor aan de staatssecretaris. De vragen hadden onder andere betrekking op het verschil tussen loonkostensubsidie en loondispensatie. Wij zien echter ook dat er bij een eventuele, meer fundamentele keuze voor het instrument van loondispensatie een probleem met pensioenopbouw kan ontstaan. Wij zijn blij dat de staatssecretaris ons inmiddels heeft laten weten dat de Stichting van de Arbeid om advies is gevraagd. Wij hopen van harte dat dit in april niet alleen de kant van de staatssecretaris maar ook van de Kamer opkomt.

Dat laten wij dus even aan de Stichting van de Arbeid voor dit moment. Wij hebben nog wel een aantal vragen bij het wetsvoorstel. De staatssecretaris stelt met zoveel woorden in de nota naar aanleiding van het verslag dat de huidige cao, met name de secundaire arbeidsvoorwaarden, veel WSW'ers niet geneigd doet zijn om een baan bij een reguliere werkgever te zoeken of te aanvaarden. Ik wil heel graag van de staatssecretaris horen of hier naar haar oordeel een heel principieel probleem wordt benoemd dat iedere stimulans van WSW'ers in de richting van de reguliere arbeidsmarkt op voorhand heel moeizaam maakt en dus ook het succes van de pilot op voorhand een heel stuk ingewikkelder kan maken. Hoe kan de staatssecretaris, als dat inderdaad een kernprobleem is, vervolgens stellen dat zij aanpassing van de cao een zaak van werkgevers en werknemers acht? Bij een fundamentele herbezinning hoort uiteindelijk ook het tegen het licht houden van de bestaande arbeidsvoorwaarden en afspraken. Ik zou de staatssecretaris uitdrukkelijk willen uitnodigen om samen met werkgevers en werknemers uit de SW-sector de huidige cao tegen het licht te houden en te bezien welke belemmeringen er zijn en hoe die eventueel weggenomen kunnen worden. Wij kunnen anders pilots doen tot wij een ons wegen, maar dan komen wij uiteindelijk geen stap vooruit.

De heer **Lempens** (SP): Mevrouw Spies wil de arbeidsvoorwaarden, de cao, tegen het licht houden. Volgens mij zijn er regelmatig cao-onderhandelingen. Volgens mij spelen die op dit moment ook. Weet mevrouw Spies dat er de afgelopen jaren – in onze ogen – behoorlijke verslechteringen zijn toegevoegd die wellicht die aansluiting wel beter maken? Kan zij me noemen wat er al aangepakt is? Weet zij daar iets van?

Mevrouw **Spies** (CDA): Ik refereerde aan antwoorden van de staatssecretaris op dit punt. Er is bijvoorbeeld een heel duidelijke knip tussen de groep mensen die onder de cao van voor 1998 valt en die daarna. De staatssecretaris geeft ook aan dat het grootste probleem niet meer de primaire arbeidsvoorwaarden zijn, maar juist de secundaire arbeidsvoorwaarden in termen van baanzekerheid en pensioenopbouw. Over de pensioenopbouw hebben wij een advies van de Stichting van de Arbeid gevraagd. Het gaat mij, voor alle duidelijkheid, om het volgende. Als de staatssecretaris zegt dat hier een belemmering zit voor het doel dat wij nastreven, namelijk meer mensen met afstand tot de arbeidsmarkt actief laten worden op die reguliere arbeidsmarkt, moeten wij die belemmeringen eerlijk in kaart brengen. Dat zal de staatssecretaris wat mij betreft in overleg met werkgevers en werknemers moeten doen.

De heer **Lempens** (SP): Volgens mij zijn die belemmeringen regelmatig geïnventariseerd, zeker bij de laatste twee of drie onderhandelingen. Onder dat mom zitten mensen al de eerste vijf jaar op het minimumloon. Dat wil ik markeren. Daarnaast zijn de overuren en de toeslagen aangepakt. Er is echter nog nooit bekeken wat gedaan kan worden om de aansluiting te verbeteren, bijvoorbeeld als je naar een slechtere cao gaat. Het echte probleem is dat mensen al heel lang in die cao zitten. Zij moeten geholpen worden die overstap te maken. Steunt mevrouw Spies het creatief bekijken van het beter mogelijk maken van die overgang?

Mevrouw **Spies** (CDA): Het zal de heer Lempens misschien verrassen dat wij het niet eens oneens zijn. Ik erken, net als de staatssecretaris, dat het niet om de primaire arbeidsvoorwaarden gaat. Daar heeft inderdaad een behoorlijke versobering in plaatsgevonden. Het gaat mij erom dat mensen geen comfort hebben bij een plek op de reguliere arbeidsmarkt omdat dat hun baanzekerheid, die zij wel hebben als zij werknemer zijn in het kader van de huidige SW-regeling, zou kunnen verminderen. Dat soort belemmeringen moeten wij scherp in beeld hebben. Dat heeft niet direct met primaire arbeidsvoorwaarden te maken. Mijn oproep is dus dat wij die belemmeringen in beeld brengen en met elkaar – werkgevers, werknemers en de staatssecretaris – op zoek gaan naar een manier om te bekijken hoe wij die prikkels anders kunnen organiseren.

De heer **Lempens** (SP): De belangrijkste beperking ligt niet in de werknemers die niet zouden willen – daar zijn wij het dan waarschijnlijk ook over eens – maar bij

werkgevers die onvoldoende een goede tweede cao willen bieden; een ontvangende cao zou ik bijna zeggen. Ik hoop dat mevrouw Spies ook de andere kant wil zien. Zij heeft al gezegd dat werkgevers meer bereid moeten zijn om mensen op te nemen. Dat horen wij al een hele tijd. Ik hoop ook dat mevrouw Spies de oproep wil doen aan werkgevers om bijvoorbeeld bij de cao-onderhandelingen ruimhartig mensen met een beperking op te nemen als werknemer.

Mevrouw **Spies** (CDA): Ik heb precies proberen te zeggen wat de heer Lempens in zijn woorden samenvat. Ik reken dan ook op steun van de SP-fractie voor het integraal in kaart brengen van alle belemmeringen: werkgevers, werknemers en deze staatssecretaris samen. Pas als wij dat met elkaar scherp hebben en het daar ook over eens zijn, kunnen wij nadenken over mogelijkheden om dat te verbeteren.

De heer **Blok** (VVD): De vertegenwoordiger van de grootste partij van Nederland doet zich wat naïever voor dan zij is. Wij weten hier natuurlijk allemaal wel iets van de sociale werkvoorziening, want anders stonden wij hier niet. Mevrouw Spies weet inderdaad dat er met name die secundaire arbeidsvoorwaarden zijn en dat de baanzekerheid daar een belangrijke van is. Nu is politiek in zoverre overzichtelijk dat het ook wel de bedoeling is dat zij daar een standpunt over heeft. Zij kan niet alles aan de staatssecretaris overlaten, want die is van een andere partij. Ik ben gewoon benieuwd naar het standpunt van het CDA over de baanzekerheid in de sociale werkvoorziening in verhouding tot de baanzekerheid op de particuliere markt.

Mevrouw **Spies** (CDA): Het CDA gooit geen oude schoenen weg voordat het nieuwe heeft. Voordat wij een beter alternatief hebben dan nu, en dat is er in mijn beleving nog niet, kiezen wij voor de huidige afspraken die in de huidige SW-cao zijn gemaakt.

De heer **Blok** (VVD): Mevrouw Spies stelt wel vragen aan de staatssecretaris en zegt wel dat zij geen oude schoenen weggooit, maar zij geeft niet aan wat zij zou willen. Er zijn maar een paar opties te bedenken: ofwel zij zegt tegen mensen die vanuit de sociale werkvoorziening naar een particuliere werkgever gaan, dat zij dezelfde werkzekerheid hebben, wat een oplossing voor het probleem kan zijn, ofwel zij vermindert de baanzekerheid in de sociale werkvoorziening. Maar meer smaken zijn er niet. Nogmaals, mevrouw Spies, u vertegenwoordigt de grootste partij in Nederland, dus neem voor de verandering eens een standpunt in.

Mevrouw **Spies** (CDA): Goh, wat is mijnheer Blok toch altijd aardig. Ik ben blij dat ik hem hier weer tref na afloop van een aantal weken waarin wij elkaar niet hebben gezien. Ik ben het niet met hem eens. Zo simpel zit de wereld niet in elkaar. Want daarom kiezen wij, misschien anders dan de VVD, ervoor om eerst met een aantal pilots aan de slag te gaan. Wij willen harder hebben dat die werkgevers inderdaad bereid en in staat zullen zijn om meer mensen met een beperking in dienst te nemen. Dat heeft ook alles te maken met het vertrouwen dat moet groeien bij de huidige werknemers in de SW, dat een baan buiten het veilige thuis van het SW-bedrijf minstens zo veel en in de toekomst misschien meer perspectief biedt dan de baan die zij op dit moment in de SW hebben. Dat vertrouwen is er op dit moment bij heel veel werknemers in de SW niet. Ik wil dus op een aantal punten aan verbeteringen werken. Zonder dat die verbeteringen, ook via die pilots, zichtbaar zijn geworden en zonder dat wij ook het vertrouwen kunnen hebben dat het op een verantwoorde manier kan, werken wij met de huidige afspraken in de huidige SW.

De **voorzitter**: Mijnheer Blok, laatste keer.

De heer **Blok** (VVD): Ik ga nog één poging doen om een medemens aan een standpunt te helpen.

Mevrouw **Spies** (CDA): Ik voel mij niet hulpeloos en ook niet zonder standpunt, dus die kwalificaties zijn geheel voor de rekening van de heer Blok.

De heer **Blok** (VVD): Dat is alles wat ik zeg. Als het CDA het er inderdaad om gaat om duidelijkheid te krijgen over de baanzekerheid uit de pilots, dan zou het logisch zijn als wij aan de staatssecretaris zouden vragen om in die pilots ook verschillende maten van baanzekerheid te verwerken. Is dat de bedoeling van het CDA en, zo niet, hoe kan het dan uit de pilots iets over de baanzekerheid afleiden?

Mevrouw **Spies** (CDA): De heer Blok zoekt nu echt spijkers op laag water. Ik kan het niet anders kwalificeren. De heer Blok wordt op zijn wenken bediend. Nota bene op zijn verzoek vindt een pilot plaats. Hij had de nota naar aanleiding van het verslag en de voorstellen voor de pilots misschien nog wat beter kunnen lezen. Ook reguliere werkgevers, de heer Blok noemt die "grote werkgevers", zoals supermarktconcern Ahold, Nuon, en zo kan ik nog een aantal noemen, doen mee aan die pilots. We kunnen de ervaringen met de pilots dus delen met de werkgevers, en wel op het punt waarover ik nog een aantal vragen heb, namelijk dat van de baanzekerheid. Laten we de ervaringen met pilots bundelen; daar zijn ze ook voor bedoeld. Laten we daarnaast met werkgevers en werknemers bekijken hoe de huidige cao zich verhoudt tot de ervaringen die we in de pilots gaan opdoen.

Er is verschil van inzicht over nut en noodzaak van de toegangstoets. De CDA-fractie ondersteunt de toegangstoets voor deze pilots absoluut, juist omdat we daarmee meer informatie boven tafel krijgen dan zonder die toets het geval zou zijn. Een eventueel doorzetten van dit experiment in een keuze voor loondispensatie met toegangstoets zal niet per definitie die toegangstoets inhouden. De toegangstoets is iets wat de pilots betreft. Het feit dat we nu instemmen met een toegangstoets, betekent niet automatisch dat dat naar de toekomst toe iets blijvends is.

Ik begrijp dat er wat de loonwaardebepaling betreft zorgen bestaan over een heel theoretische exercitie met modellen et cetera. Mijn indruk was juist dat we die loonwaarde gaan bepalen aan de hand van de concrete werkplek waar iemand aan de slag gaat. Daarover bereiken ons tegengestelde signalen. Uit de antwoorden van de staatssecretaris begrijp ik dat daarin inmiddels is voorzien, maar berichten van werknemers duiden erop dat bijvoorbeeld de cliëntenparticipatie nog niet vorm heeft gekregen. Graag een verheldering.

Spies

De staatssecretaris is helder in het doel van de pilots en de vragen die beantwoord moeten worden. Die zijn behoorlijk scherper geworden, en ze zijn aangevuld. Dat neemt niet weg dat het naar het oordeel van de staatssecretaris nog steeds niet mogelijk is om vooraf evaluatiecriteria vast te stellen, aan de hand waarvan kan worden beoordeeld of de pilots succesvol zijn. Toch daag ik de staatssecretaris uit een begin van een antwoord daarop te formuleren. Ik ben benieuwd hoever de voorbereidingen van de pilots zijn gevorderd. Wij horen van Cederis dat 80 SW-bedrijven plannen hebben ingediend. Hebben zich dus nu 32 gemeenten aangemeld? Hoe zit het met de regionale spreiding daarvan? De staatssecretaris spreekt over een werkgeversaanpak die zich richt op branches, enkele toonaangevende werkgevers, zeg ik tegen de heer Blok, en kenniscentra. Maar hier ontbreekt de overheid als werkgever. Zij ziet voor zichzelf een rol weggelegd via voorlichtingscampagnes. Maar waarom niet via de voorbeeldfunctie van werkgever? Ik reken er haast op dat de gemeente Den Haag en het SW-bedrijf zich ook hebben gemeld.

Ik blijf aandacht vragen voor de administratieve lasten die gepaard gaan met de pilots. Wij hebben een wetsvoorstel en een uitvoeringsbesluit, en aangekondigd wordt nog een aantal ministeriële regelingen. Ik begrijp dat alles goed en zorgvuldig moet gebeuren, en dat we op de juiste vragen antwoord moeten krijgen, en dat zoiets wat extra administratieve lasten met zich brengt, maar toch moeten die echt zo beperkt mogelijk blijven. Graag een nadere toelichting.

De pilots lopen tot eind 2012. We kunnen nu niet vooruitlopen op conclusies in welke richting dan ook. Toch zou zich de situatie voor kunnen doen dat iemand naar volle tevredenheid, van zichzelf in de eerste plaats, maar ook van alle andere betrokkenen, werkt op basis van loondispensatie. Dat eindigt, als ik de nota naar aanleiding van het verslag goed begrijp, heel hard op 31 december 2012. Daarna volgt een politiek besluitvormingstraject. Als dat tot de conclusie zou leiden dat het instrument van loondispensatie definitief kan worden ingezet, wat gebeurt er dan met die betrokkene in de periode van 1 januari 2013 en het definitief worden van de inzet van dit instrument?

De heer **Tony van Dijck** (PVV): Is dit een pilot die naast de WSW komt te staan, of in plaats van?

Mevrouw **Spies** (CDA): Wij zouden deze pilot niet doen als die ons niet kon helpen bij het maken van een definitieve keuze voor een wellicht andere vormgeving van de sociale werkvoorziening in de toekomst. Op dit moment staat hij naast de huidige sociale werkvoorziening. Wij doen alle pilots met de bedoeling om in 2013 met een nog betere sociale werkvoorziening te komen dan die welke wij nu hebben.

De heer **Tony van Dijck** (PVV): Dat is dan een nieuwspuntje, want zo heb ik het nooit van de staatssecretaris begrepen. Misschien weet u meer dan ik. Als uw interpretatie is dat deze pilot wordt gedaan om een sociale werkvoorziening-nieuwe stijl te bekijken voor de toekomst en te onderzoeken of loondispensatie daarvoor een oplossing is in plaats van loonsubsidie en die dure secundaire arbeidsvoorwaarden waarover u het net had, dan is het belangrijk om te weten dat dit een mogelijk doel is van deze pilot. Ikzelf heb begrepen dat de WSW blijft bestaan in de huidige vorm en dat er een faciliteit naast komt om mensen in de bijstand, met afstand tot de arbeidsmarkt, te faciliteren op weg naar regulier werk. Zo heb ik het begrepen. Maar als het inderdaad "in plaats van" is en men de mogelijkheden gaat onderzoeken om de dure WSW overboord te kieperen, dan kijk ik opeens wel met een heel andere bril naar dit wetsvoorstel.

Mevrouw **Spies** (CDA): Ik ben blij dat er in ieder geval bij de heer Van Dijck helderheid is ontstaan. De commissie-De Vries heeft namelijk de opdracht om tot een fundamentele herbezinning op de WSW te komen. De commissie-De Vries komt met een meeromvattend voorstel. Het kabinet, met steun van de CDA-fractie, heeft gezegd dat het de moeite waard is om dat voorstel via een aantal pilots te toetsen aan de praktijk. Dat zou kunnen leiden tot een fundamenteel andere WSW dan die welke wij nu kennen. Dat zal ongetwijfeld voor nieuwe gevallen zo zijn, maar het is iets te naïef – en ik kan mij niet voorstellen dat de heer Van Dijck dat namens de PVV-fractie hier vanavond zou bepleiten – om te denken dat wij in het landschap van de sociale zekerheid zoals wij dat nu kennen, nog weer een nieuwe loot aan de stam zouden toevoegen, naast de bestaande WSW.

De heer **Tony van Dijck** (PVV): Ik dacht inderdaad dat de commissie-De Vries de opdracht had te onderzoeken hoe meer mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt aan het werk kunnen komen, en niet de opdracht om te onderzoeken hoe er iets gedaan kan worden in plaats van de huidige WSW en de bedrijven voor sociale werkvoorziening. Ook de ABVAKABO beschrijft in een brief wat het uiteindelijke doel is van deze pilot. Als een bedrijf voor sociale werkvoorziening straks kan kiezen tussen een WSW'er en een bijstandsgerechtigde met een toegangsindicatie, dan kiest het voor die laatste, want dat is een stuk goedkoper. Met andere woorden: hier vindt een verdringing plaats van de huidige WSW en de huidige systematiek zoals die in de praktijk wordt gebezigd. Dat is dus het doel. Het is goed om dat duidelijk voor ogen te hebben.

Mevrouw **Spies** (CDA): Ik begrijp niet zo goed wat de heer Van Dijck nu met zijn opmerkingen voor heeft. De discussie over de fundamentele herbezinning op de WSW is begin 2007 gestart. Dit op grond van de constatering dat ondanks de 2 mld. die daarin jaarlijks via de begroting van Sociale Zaken en Werkgelegenheid worden geïnvesteerd, lang niet iedereen die er een plek in zou willen hebben, die plek ook daadwerkelijk kan worden gegeven en er zelfs sprake is van wachtlijsten die hand over hand toenemen. Toen is de commissie-De Vries in het leven geroepen. Die heeft de opdracht gekregen om tot een fundamentele herbezinning te komen en is vervolgens met een voorstel gekomen – dat lijkt een klein beetje op een voorstel dat de VVD nog niet zo lang geleden heeft gedaan en op een voorstel dat de PvdA al iets langer geleden heeft gedaan – om breder te kijken naar de gehele onderkant van de arbeidsmarkt, teneinde WSW, Wajong en WWB uiteindelijk in een nieuw jasje vorm te geven, om op die manier te proberen een grotere groep dan nu gebruik te laten maken van deze voorziening.

□

De heer **Tony van Dijck** (PVV): Voorzitter. Vandaag spreken wij dus over de pilot WSW-nieuwe stijl om mensen met een arbeidsbeperking een nieuwe kans te geven op regulier werk. Vriend en vijand zijn het erover eens dat dit een goede zaak is om mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt zo veel mogelijk aan regulier werk te helpen. De vraag is alleen hoe.

De staatssecretaris kiest nu voor een pilot van loondispensatie, waarbij de gemeente een beschikking afgeeft aan een werkgever die dan afhankelijk van de productiviteit van de werknemer een deel van het normale loon, het minimumloon, moet betalen. Het is onduidelijk hoe deze loonwaarde wordt bepaald en met welke methode dat gebeurt. De RWI adviseert vier methoden die naast elkaar gebruikt kunnen worden. Ook ziet de fractie van de Partij voor de Vrijheid een belangenconflict als deze waardebepaling door de gemeente geschiedt. Enerzijds wil de gemeente de loonwaarde zo hoog mogelijk instellen, zodat zij minder hoeft aan te vullen uit de bijstand, terwijl anderzijds de werkgever zo veel mogelijk wil worden gecompenseerd. Daarbij is een belangenverstrengeling aan de orde.

Ook staan nog veel zaken open bij de loonwaardebepaling en zijn veel zaken nog niet helder vormgegeven. Wat zijn de criteria op basis waarvan de loonwaarde wordt bepaald en hoe vaak wordt de loonwaarde tussentijds aangepast? Ook de methode van loonwaardebepaling is onduidelijk. Het is ook onduidelijk wanneer iemand naar vermogen werkt en dus het wettelijk minimumloon verdient. Voor de fractie van de Partij voor de Vrijheid is het onacceptabel om mensen onder het wettelijk minimumloon te belonen, als zij naar hun volle vermogen werken. Mensen met een arbeidsbeperking worden op deze wijze opgejaagd om nog harder te werken, terwijl zij wellicht alles al geven wat zij kunnen.

Ook moet worden voorkomen dat mensen aan het lijntje worden gehouden met een dikke worst voor de neus, die wettelijk minimumloon heet. De fractie van de Partij voor de Vrijheid wil daarom dat de werkgever betaalt voor de geleverde prestatie en dat de gemeente dat aanvult uit de uitkering tot aan het minimumloon. Gaat de prestatie na loonwaardebepaling tussentijds omhoog, dan betaalt de werkgever meer en de gemeente minder. Dat is voor iedereen een win-winsituatie, zonder dat tweederangs werknemers worden gecreëerd. Iemand die fulltime naar vermogen werkt, verdient in een geciviliseerd land als Nederland het wettelijk minimumloon. Daaraan moet dus niet worden getornd.

Dan de toegangstoets. Enerzijds staan er mensen met een WSW-indicatie op de wachtlijst en anderzijds mensen zonder een indicatie die vanwege een arbeidsbeperking niet in staat zijn om een minimumloon te verdienen. Deze laatste groep wordt onderworpen aan een toegangstoets. Voor ons is dit gewoon een witte vlek. Waarom een aparte toets? Wij hebben toch al de WSW-indicatiestelling? Waarom voldoet deze niet? Deze toets moet nog worden ontwikkeld. Wie gaat die uitvoeren? Is dat de gemeente, of zijn dat de werkcoaches, zoals ik lees? In hoeverre zijn zij onafhankelijk en deskundig om een dergelijke toets uit te voeren? Kan deze toets ook resulteren in een uiteindelijk WSW-indicatie? Er zijn natuurlijk ook mensen die niet weten dat zij een WSW-indicatie hebben omdat zij dat nooit hebben laten toetsen. Bij zo'n toegangstoets komen zij tot de conclusie dat zij een WSW-indicatie kunnen krijgen. Daardoor zullen de wachtlijsten toenemen. Dat kan ook niet de bedoeling zijn. Kun je mensen verplichten om deze toets te ondergaan? Ook VNG, Divosa en Cedris zien nut en noodzaak van deze toets niet. Krijgen de mensen die de toegangstoets hebben doorstaan, ook recht op een no-claimfaciliteit en een premiekorting, net als de mensen in de Wajong en de WSW?

Dit zijn allemaal open eindjes, allemaal vragen, allemaal onduidelijkheden. Deze pilot is bedoeld om mensen te helpen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt. Hoe groter de afstand, hoe duurder die mensen worden voor de gemeente. Lopen wij niet het risico dat gemeenten zich vooral concentreren op de mensen met een kleinere afstand tot de arbeidsmarkt, en dus op de grootste besparing op de uitkering? Wat is de prikkel voor gemeenten om zich in te spannen voor de kwetsbare groep waar de staatssecretaris het over heeft, met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt? Kan de staatssecretaris hierop ingaan?

Ook de commissie-De Vries, VNG en Divosa zijn van mening dat één benadering moet worden gekozen voor mensen die niet in staat zijn om voor het wettelijk minimumloon te kiezen. Waarom houdt de staatssecretaris vast aan de groep met een arbeidsbeperking? Zij creëert hierdoor weer een aparte groep. Dit werkt ontschotting tussen regelingen niet in de hand.

Onduidelijk is ook wanneer de resultaten van deze pilot als succesvol kunnen worden bestempeld. Hoeveel mensen moeten via deze pilot met loondispensatie aan het werk zijn? Het doel van de pilot is toch een grotere participatie van mensen met een arbeidsbeperking? Wanneer is deze pilot geslaagd? Krijgt deze een landelijk, structureel karakter? Dit is niet gedefinieerd. Ook is onduidelijk welke kosten en baten bij de evaluatie moeten worden gemeten.

□

De heer **Spekman** (PvdA): Voorzitter. Iets langer dan een jaar geleden hebben we hier ook gesproken over de Wajong en het systeem van loondispensatie. Een aantal partijen had toen een net iets andere opvatting dan nu over de WSW. De fractie van de Partij van de Arbeid heeft twee jaar geleden het plan Kansen geven, kansen grijpen geschreven, waaraan de collega's van CDA en VVD hebben gerefereerd. Dat hebben we gedaan omdat in Nederland een paar honderdduizend mensen blijvend aan de kant staan. Honderdduizend mensen hebben wel een kans gekregen en werken in de WSW, maar heel veel mensen staan aan de kant in Nederland. Zij willen graag, is onze overtuiging, maar zij krijgen geen kans van de werkgever of van hun naaste collega om op de werkvloer te komen. Dat kost de samenleving heel veel geld en brengt heel veel maatschappelijk leed mee.

Het doel van de pilot, zoals wij dat zien, is om te proberen een doorbraak te forceren en weer openingen te creëren bij de werkgevers. Die discussie hebben wij ook bij de Wajong gehad. Wij hebben toen ook het voorstel gedaan om een quotum in te stellen, maar dat heeft helaas geen meerderheid gehaald in de Kamer. Ik kijk even naar de fractie van de PVV, waarin ik toen teleurgesteld was. Die discussie is ontzettend belangrijk. We moeten een voet tussen de deur zetten bij de werkgever, zodat mensen kansen krijgen.

Spekman

Ik realiseer me ontzettend goed dat er discussies mogelijk zijn, ook over de pilots van dit kabinet. De eerste discussie die ik ook wil voeren, is dat in de beantwoording van de staatssecretaris staat dat er ook wordt geëxperimenteerd met het verschil tussen loonkostensubsidie en loondispensatie, om na te gaan wat het beste werkt. Wij zijn en blijven grote voorstanders van loonkostensubsidie, niet alleen vanwege de pensioenopbouw, maar ook omdat de werknemer dan handje contantje het geld krijgt van één organisatie en dat is die werkgever waarbij hij werkt. Alle rechten die horen bij dat loon, krijgt die persoon. Dat is ontzettend belangrijk voor het zelfrespect.

Eerlijk gezegd ben ik geschrokken van de tegenargumenten in de beantwoording. Daarin staat de zinsnede dat iemand door moet hebben dat hij niet voldoende loonvormende arbeid heeft. Dat vind ik heel erg, want die mensen realiseren zich ontzettend goed dat zij dat niet hebben en dat zij die steun in de rug nodig hebben. In het verleden realiseerden mensen met een Melkertbaan zich ook ontzettend goed dat zij deels door overheidssubsidie die baan hadden. Ik vind dat er in de beantwoording veel te gemakkelijk, bijna denigrerend, over gesproken wordt. Ik heb daar echt grote bezwaren tegen. Ik hoor overigens ook van werkgevers dat zij een voorkeur hebben voor loonkostensubsidie. Ik ben zeer geïnteresseerd om uit te testen wat het beste werkt om deze mensen een kans te bieden bij reguliere werkgevers, en daar is de pilot van dit wetsvoorstel voor.

We hebben in de Kamer ook al eerder een discussie gevoerd over werken onder het minimumloon. Ik moet zeggen dat de SP-fractie daar tegen was bij de Wajong. We hebben de discussie ook gevoerd bij de Wet STAP. Toen hebben we gezegd dat het twee jaar onder het minimumloon mag zijn en bij hoge uitzondering nog een keer twee jaar, maar dan moet er wel een scholingscomponent en een baangarantie aan vastzitten. We hebben deze discussie ook gehad bij de Wet werk en bijstand. Ik weet niet wie de Volkskrant vandaag heeft gelezen, maar dat speelt volop in een aantal steden, waar ik wethouders van iedere politieke kleur ken – behalve van de PVV, maar dat komt misschien wel na de gemeenteraadsverkiezingen – die zoiets hebben voorgesteld als werken met behoud van uitkering of vrijwilligerswerk met alleen een vrijwilligersvergoeding.

Wat wij allemaal proberen en wat volgens mij de crux is van dit wetsvoorstel, is om een voet tussen de deur te krijgen bij de werkgever. We moeten een methode verzinnen om meer mensen met een arbeidshandicap dan nu die kansen te bieden, want er staan er veel te veel aan de kant. Uiteindelijk moet dat wel beperkt worden in de tijd, zeg ik erbij. Het werken onder het minimumloon kan niet eindeloos blijven doorgaan. Ik heb eerder uitgesproken dat ons ideaalbeeld is dat mensen maximaal twee jaar onder het minimumloon kunnen werken, maar dit is een tijdelijke pilot, dus ik hoef me er niet zulke zorgen over te maken. Dan moet die voet echt tussen de deur staan en dan moet de stap worden gemaakt naar het minimumloon.

Ik maak er nog een stap bij die zelfs in de Wajong is gemaakt. Uiteindelijk moet je ook de stap naar de cao-lonen maken. Die stap naar de cao-lonen vind ik juist weer belangrijk voor het zelfrespect van deze groep. Ik vind dat deze mensen dat uiteindelijk verdienen, als je niet op de langere termijn werkende armen wil creëren. Bij de behandeling van de Wajong hebben we die discussie ook gevoerd. Denk aan de Breman-regeling. Een aantal Kamerleden kent alle finesses van die regeling. Daaruit blijkt dat de stap gemaakt kan worden naar salarissen die boven het minimumloon liggen en naar cao-salarissen. Ik hecht eraan dat de staatssecretaris een uitspraak doet over de vraag of zij het voorstelbaar vindt dat het gewoon weer naar de cao-lonen gaat.

Over de opmerkingen in het verslag over de cao-lonen stel ik dezelfde vraag aan de staatssecretaris als mevrouw Spies. Ik herkende me wel in het beeld dat onder anderen door de heer Lempens werd opgeroepen: het is onterecht om alles over één kam te scheren. Er staan wel wat opmerkingen in over het onderscheid tussen de periode voor 1998 en de periode na 1998, maar ik vond het nog veel te grof. Ik ken ook voorbeelden van voor 1998, zoals een taxichauffeur in Stadskanaal die bij het WSW-bedrijf werkt en meer verdient dan een taxichauffeur in de private markt. Dat is natuurlijk niet goed. We snappen allemaal wel dat die man er niet voor kiest om daaruit te stappen, zelfs niet als hij het graag zou willen. De nieuwe cao's zijn echter behoorlijk afgeknepen. Ik ben van mening dat de staatssecretaris verder in moet gaan op wat zij daarover schrijft in het verslag. Ik hecht er echt belang aan dat mensen in Nederland zo veel mogelijk onder een cao blijven werken. Wij brengen hen toch onder dak bij een reguliere werkgever met de doelstelling om hen onder de reguliere cao te brengen?

Dan kom ik op de cliëntenparticipatie. Ik ben een beetje in verwarring, want ik heb in de stukken van de staatssecretaris gezien dat zij belang hecht aan het cliëntenpanel. Bij de begrotingsbehandeling hebben wij trouwens nog even gesproken over de WSW-raden. Daarover heeft zij toen warme woorden gesproken. Ik weet dat er al een aantal pilots is gestart, maar ik constateer dat zowel van de Landelijke Cliëntenraad als van de FNV het signaal kwam dat er nog helemaal geen cliëntenparticipatie in die pilots plaatsvindt. Daar verbaas ik me geweldig over. Ik neem aan dat hiermee als de wiedeweerga gestart zal worden. Het is cruciaal dat dit van meet af aan plaatsvindt.

Ik ben van mening dat er meer met pgb's gewerkt moet worden en dat die vrijheid ook aan gemeenten gegeven moet worden. Ik zie bij veel gemeenten weerstand om dit te doen. Ik zou graag zien dat de staatssecretaris een soort verleidingsoffensief start om de gemeenten te overtuigen van het nut en de noodzaak van de pgb's. Dat werkt ook goed bij het UWV, kijk naar de IRO's. Deze mensen hebben daar baat bij. Het zal goed voor hen zijn, voor hun kansen en voor hun zelfrespect. Zij krijgen die kansen nu haast niet, omdat veel gemeenten een belang hebben bij het WSW-bedrijf en betrokkenen graag daar plaatsen. Ik kan mij echter goed voorstellen dat zij met een pgb ook elders aan de slag komen.

Mijn laatste punt heeft betrekking op de beschutte arbeid. Alles wat vandaag ook weer is gezegd over de pilots, heeft mij ervan overtuigd dat er weliswaar nu beschutte arbeid bestaat, maar dat die zeker morgen ook nog nodig zal zijn. Uit eerdere uitspraken leid ik af dat het kabinet dit met mij eens is. Mensen die geestelijk in de war zijn, worden knettergek als zij, bijvoorbeeld in het kader van de pilots, van baan naar baan gaan. Wij moeten ervoor zorgen dat er voor deze mensen altijd een mogelijkheid van beschutte arbeid zal zijn. Dit moet idealiter minder worden dan nu, omdat meer mensen de

kans krijgen om tussen ons in te werken bij een reguliere werkgever. Dit neemt niet weg dat beschutte arbeid nodig is en blijft.

De heer **Tony van Dijck** (PVV): De heer Spekman zegt dat hij eigenlijk voorstander is van loonsubsidie en niet van loondispensatie. Is hij dan wel voor dit wetsvoorstel en voor deze pilots? De pilots hebben immers geen betrekking op loonkostensubsidie, maar op loondispensatie?

De heer **Spekman** (PvdA): Ik ben voor deze pilots. In de eerste plaats omdat wij gaan experimenteren met het verschil tussen loonkostensubsidie en loondispensatie. Dit experiment moet uitwijzen welke oplossing de meeste banen bij een reguliere werkgever oplevert. In de tweede plaats omdat ik ook heb geconstateerd dat veel mensen met een arbeidshandicap graag willen werken maar niet de kans krijgen, of zij nu zijn aangewezen op de Wet werk en bijstand of op een WSW-wachtlijst staan. Daarom zijn er ook meerdere pilots. Die doorbraak moeten wij forceren. Ik zet dan liever even een stokpaardje opzij, zonder het vertrouwen in de loonkostensubsidie te verliezen, dan dat ik daaraan vasthoud en niets kan betekenen voor die mensen. Zij blijven dan aan de kant staan.

De heer **Tony van Dijck** (PVV): Zou het dan niet goed zijn om de loonkostensubsidie te betrekken in deze pilot, door voor dezelfde groep mensen de ene gemeente te faciliteren met loonkostensubsidie en de andere met loondispensatie, en dan te bezien wie het er het beste vanaf brengt en waar de werkgevers meer "willing" zijn om mensen in dienst te nemen? Anders heb je na afloop van deze pilot nog geen informatie over de vraag welke systematiek het beste zou werken.

De heer **Spekman** (PvdA): Dat is heel reëel en in het vorige debat heb ik over precies dit onderwerp een vraag gesteld. Je ziet in de schriftelijke beantwoording van de vragen die wij hebben gesteld dat het kabinet meerdere experimenten gaat uitvoeren, waaronder één juist ter vergelijking van loondispensatie en loonkostensubsidie. Ik vind dat heel belangrijk en ik weet dat er echt werkgevers zijn die er een grote voorkeur voor hebben om mensen in dienst te nemen met loonkostensubsidie.

De algemene beraadslaging wordt geschorst.

De **voorzitter**: Wij gaan proberen de voortzetting van de behandeling zo spoedig mogelijk te plannen. De staatssecretaris komt dan als eerste aan het woord.

Sluiting 22.28 uur